

10.4.2012

Dnro 4732/2/09

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

TUTKINTAVANKIEN KOHTELU JA OLOSUHTEET VANTAAN VANKILAN OSASTOLLA 41

1 OMA ALOITE

Otin Vantaan vankilan tarkastuksella 24.11.2009 tehtyjen havaintojen perusteella omana aloitteena tutkittavaksi osastolle 41 sijoitettujen tutkintavankien kohtelun ja olosuhteet. Oman aloitteeni perusteena olivat seuraavat vankien ja henkilökunnan tarkastuksen yhteydessä kertomat seikat.

Osaston 41 vangit olivat käytännössä 23 tuntia selleissään, vaikka vankeihin ei kohdistunut tätä edellyttäviä tuomioistuimen määräämiä rajoituksia. Ulkoilu tapahtui "kattoulkoiluna" eli pienehkölle betoniparvekkeella, jolla tarkastushetkellä ulkoili kymmenkunta vankia. Osastolle oli aikaisemmin sijoitettuna rikollisjärjestöihin kuuluvia vankeja. Kesästä 2009 lähtien osastolle oli ollut sijoitettuna seksuaalirikoksista syytettyjä tutkintavankeja. Vankilan johto myönsi, että osastolle ei ollut laadittu uutta päiväjärjestystä osaston luonteen muuttumisen jälkeen.

Erityistyöntekijät saattoivat satunnaisesti järjestää vangeille toimintaa, jos muilta töiltään ehtivät. Ilmeisesti tällaista toimintaa oli kuitenkin hyvin vähän. Vangeille ei ollut järjestetty ulkoilun lisäksi muita liikuntamahdollisuuksia, esimerkiksi kuntosalikäyntejä. Vankien oli tarkoitus saada viikonloppuisin käyttää osaston keittiötiloja, mutta vangit kertoivat keskusteluissa, että tämä ei ollut toteutunut. Lisäksi vangit moittivat kirjastopalveluja. Eräs vanki kertoi, ettei hän ollut saanut esittämänsä lainauspyyntöjen mukaisia kirjoja eikä edes vastauksia pyyntöihinsä. Myös toinen vanki arvosteli lainattavien kirjojen valikoimaa. Hänen mukaansa osastolla oli tarjolla vain joitakin vanhoja dekkareita.

Selvyyden vuoksi totean, että Vantaan vankilan tarkastus ei kohdistunut kaikkiin vankilan suljettuihin osastoihin ja että tarkastettujen osastojen osalta tarkemman tutkinnan kohteeksi valikoitui osasto 41.

2 SELVITYS

Pyysin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä hankkimaan Vantaan vankilan selvityksen ja antamaan oman lausuntonsa osaston 41 vankien kohtelusta ja mahdollisuuksista sellin ulkopuoliseen toimintaan. Pyysin selvityksessä ja lausunnossa käsittelemään ainakin seuraavia seikkoja tarkastushetken tilanteen mukaan, ja jos toiminnassa on sittemmin tapahtunut muutoksia, myös tämän selvityshetken tilanteen mukaan.

1. Mikä on vankien päivittäin sellien ulkopuolella viettämän ajan pituus ja mitkä ovat toimintamahdollisuudet tuona aikana.

2. Millaiset mahdollisuudet vangeilla on liikunnan harrastamiseen.
3. Miten kirjaston käyttäminen on järjestetty.

3

RATKAISU

3.1

Yleistä

Vantaan vankilan 27.4.2010 antaman selvityksen mukaan osastolle 41 on sijoitettu oikeuden päätöksellä tutkinnallisten rajoitusten kohteena olevia vankeja (erillään pidettäviä). Selvityksessä ei oteta kantaa siihen tarkastuksella saatuun tietoon, että tarkastuspäivänä osastolla olleisiin vankeihin ei kohdistunut rajoituksia, joista olisi seurannut, että heille ei voida järjestää sellin ulkopuolista toimintaa yhdessä muiden osaston vankien kanssa. Tarkastushetkellä kymmenkunta osaston vankia oli yhdessä ulkoilemassa ns. ulkoiluparvekkeella, mikä myös osoittaa, että vankien erillään pitämiselle ainakaan osaston sisällä ei tuolloin ollut perusteita.

Lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lausunnossaan todennut mahdollisten rajoitusten olemassa olosta ja tarpeesta seuraavan.

Osasto 41 on suljettu osasto, jossa sellien ovet pidetään kiinni muulloin kuin päiväjärjestyksessä erikseen ilmoitettuina aikoina ja tarkoituksissa. Vankitietojärjestelmän asumistiedoissa oli merkintä yhteydenpitorajoituksesta kolmella osastolle 24.11.2009 ja 27.4.2010 sijoitettuna olleesta yhteensä 12 vangista. Yhteydenpidon rajoitukset eivät kohdistuneet osastolla asuviin muihin tutkintavankeihin. Asumistiedoista ei näy vangin turvallisuuden vuoksi tarvittavaa valvontaa ja erillään pitämisen tarvetta joko osaston tai muiden osastojen vangeista. Osastolle sijoitettujen vankien keskinäiseen erillään pitoon ei juurikaan vaikuta olevan tarvetta, sillä ulkoilu toteutetaan yhtenä koko osaston käsittävänä ryhmänä. Pikemminkin osaston sisällä lienee kyse henkilökunnan läsnäolon tarpeesta kuin yhteydenpidon rajoituksista yksittäisten vankien välillä.

Otan tässä päätöksessäni kantaa osaston 41 tarkastushetkiseen tilanteeseen sen tiedon pohjalta, että osastolle sijoitettujen vankien osalta ei ollut estettä sille, että he ovat tekemisissä keskenään.

3.2

Sellin ulkopuolinen aika ja vapaa-ajantoiminnot sekä toimintoihin osallistuminen

Tutkintavankeuslain (TVL) 1 luvun 4 §:n mukaan tutkintavangin oikeuksia ei saa tämän lain säännösten nojalla rajoittaa enempää kuin tutkintavankeuden tarkoitus, tutkintavankeudessa pitämisen varmuus ja vankilan järjestyksen säilyminen välttämättä vaativat. Saman lain 1 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan tutkintavankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

TVL:n 7 luvun 1 § säättää oikeudesta osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja myös niistä tilanteista, jolloin tämä oikeus voidaan evätä, seuraavasti.

Tutkintavanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos tutkintavanki:

- 1) suorittaa 10 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka
- 2) on 10 luvun 14 §:ssä tai 13 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuna toimenpiteen kohteena.

Tutkintavangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee vapaa-ajan toimintaa taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua vapaa-ajan tilaisuuteen.

Lisäksi oikeuteen osallistua vapaa-ajantoimintoihin voivat joissakin tilanteissa vaikuttaa pakkokeinolain 1 luvun 18 b §:ään perustuvat yhteydenpitorajoitukset. Tutkintavankeuslain 7 luvun 1 §:n esitöiden (HE 263/2004, s. 222) mukaan vapaa-ajantoimintoihin ja vapaa-ajan viettoon osallistumisen kieltäminen tai rajoittaminen ei kuitenkaan olisi tarpeen, jos yhteydenpitorajoitus koskisi ainoastaan yhteydenpitoa vankilan ulkopuoliseen henkilöön.

TVL:n 16 luvun 1 §:n 1 momentin 6) kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan vastaavasti, mitä vankeuden täytäntöönpanon osalta säädetään vankeuslain 11 luvun 1 §:ssä vapaa-ajan toiminnasta, 3 §:n 1 momentissa uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä ja 4 §:n 1 momentissa kirjastoista.

Myös tutkintavankeuslain 7 luvun 1 §:n esitöissä (HE 263/2004, s. 223) todetaan myös, että vankilan velvollisuudesta järjestää vapaa-ajantoimintoja säädettäisiin vankeuslain 11 luvun 1 §:ssä.

Vankeuslain 11 luvun 1 §:n mukaan vankilassa on järjestettävä vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa. Vankilan ulkopuolisille henkilöille, yhteisöille ja säätiöille voidaan antaa lupa järjestää vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa. Vangeille on annettava tilaisuus osallistua vapaa-ajan toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen. Harrastustoiminnassa vankeja on ohjattava ja neuvottava.

Laissa edellytetyjen vapaa-ajan toimintojen laatu ja laajuus jäävät varsin avoimiksi. Tätä ei kuitenkaan voida tulkita siten, ettei sellin ulkopuolisia vapaa-ajantoimintoja tulisi järjestää tai että ne voivat olla erittäin vähäisiä. Vapaa-ajantoimintojen järjestämisen lisäksi laki edellyttää, että tutkintavangit voivat viettää vapaa-aikaa yhdessä. Lain ehdoton lähtökohta on myös, että tutkintavangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin tutkintavankeuden tarkoitus, tutkintavankeudessa pitämisen varmuus ja vankilan järjestyksen säilyminen välttämättä vaativat.

Vantaan vankilan osaston 41 tarkastushetkinen tilanne ei vastaa lain edellyttämää tutkintavankien kohtelua. Saadun selvityksen mukaan päivittäisen tunnin mittaisen ulkoilun lisäksi vangit ovat voineet olla sellin ulkopuolella hetken ruokailun yhteydessä ja joka toinen viikko noin tunnin verran pyykinvaihdon yhteydessä. Vangeilla on ollut osastolla mahdollisuus myös niin sanottuihin sellivierailuihin (1–2 tuntia). Viikonlopun ruoanlaittomahdollisuudet ovat toteutuneet huonosti.

Osaston vangeilla ei ole käytännössä ollut mitään järjestettyä vapaa-ajantoimintaa. Mahdollisuudet muutoinkaan viettää aikaa sellin ulkopuolella ja, mahdollisia sellitovereita lukuun ottamatta, muiden vankien kanssa vaikuttavat olevan erittäin vähäiset. Vangit ovat lain edellyttämää ulkoilua lukuun ottamatta olleet lähes ympäri vuorokauden suljettuina selleihinsä. Tiedossani ei ole, että tälle olisi ollut lain mukaisia perusteita.

Tutkintavankeuslain edellyttämän ihmisarvoa kunnioittavan kohtelun osalta viittaa vielä Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun taikka rangaistuksen estämiseksi toimivan eurooppalaisen komitean (CPT) kannanottoihin. Komitea on toistuvasti korostanut, että tutkintavan-

kien tulee voida viettää kohtuullinen aika päivästä, vähintään kahdeksan tuntia, sellinsä ulkopuolella vaihtelevassa ja mielekkäässä toiminnassa (The CPT standards, "Substantive" sections of the CPT's General Reports, October 2006, s. 17).

Tutkintavankien ajankäyttöä koskee myös tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:n 1 momentti, jonka mukaan tutkintavanki ei ole velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Jos tutkintavanki haluaa osallistua toimintaan, siihen on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus. Laki ei siis ehdottomasti velvoita vankilaa järjestämään siihen halukkaille tutkintavangeille 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettua työtä, koulutusta tai muuta vastaa toimintaa. Tämä olisi kuitenkin eräs tapa tarjota vangeille mielekästä sellin ulkopuolista toimintaa.

CPT on arvostellut Vantaan vankilan tilannetta muun muassa seuraavasti (CPT/Inf (2009) 5, Selonteko Suomen hallitukselle kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangais- tuksen estämiseksi toimivan eurooppalaisen komitean (CPT) käynnistä suomessa 20.–30. huhti- kuuta 2008)

Tuomioistuimen päätöksellä eristettyinä olleisiin miespuolisiin vankeihin sovelletun päiväjärjestyksen (CPT: the regime applicable to male prisoners) mukaan heidän ai- noa mahdollisuutensa päästä ulos sellistä ja seurustella muiden vankien kanssa oli yhden tunnin päivittäinen ulkoilu, joka tapahtui pienissä ryhmissä kahdessa 60 m² ti- lassa, jotka sijaitsivat vankilan pääasuinrakennuksen katolla- - - CPT suosittelee, et- tä Suomen viranomaiset ryhtyvät määrätietoisiin toimenpiteisiin tarjotakseen tuomio- istuimen eristettäviksi määräämille vangeille mahdollisuuden tarkoituksenmukaiseen toimintaan, joka toimisi vastapainona niille kielteisille vaikutuksille, joita aiheutuu heidän sijoittamisestaan yksinäisrangaistusta muistuttaviin olosuhteisiin (CPT: in conditions akin to solitary confinement). (kohta 81, epävirallinen käännös)

Yhteenvedona voidaan todeta, että huolimatta Vantaan vankilan yrityksistä tarjota tutkintavangeille toimintaa, tässä asiassa on vielä paljon kehitettävää. Osa henkilö- kunnasta valitti, että turvallisuuteen kiinnitettiin liian paljon huomiota ja toimintaan liian vähän. Tutkintavankien vähäiset toimintamahdollisuudet merkitsevät sitä, että heidän kohtelunsa on tältä osin ankarampaa kuin vankeusvankien, mikä voi pahen- ta heidän vankeuskokemustaan. Tämä on ristiriidassa oikeudenkäyntiä odottaviin vankeihin sovellettavan syyttömyysolettaman kanssa. CPT suosittelee, että Suomen viranomaiset lisäävät selvästi pyrkimyksiään tarjota Vantaan vankilassa tutkintavan- geille (erityisesti naisille ja nuorisovangeille) heidän tarpeitaan ja oikeudellista ase- maansa vastaavia toimintoja. (kohta 87, epävirallinen käännös)

Tiedossani on, että Vantaan vankilassa on jo vuosia ollut niin sanottu yliasutus, eli selvästi enemmän vankeja kuin vankilassa on laskennallisia vankipaikkoja. Tämä vaikeuttanee huomatta- vasti lain edellyttämän kohtelun ja olosuhteiden järjestämistä vangeille. Tarkastelen voimavara- kysymystä vielä erikseen jäljempänä kohdassa 3.6.

3.3

Ulkoilu ja liikunta

Tutkintavankeuslain 3 luvun 5 §:n mukaan tutkintavangille on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, jollei vangin terveydentila taikka vankilan järjestykseen tai turvallisuus- teen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä.

Kansainväliset suositukset lähtevät siitä, että kyse ei saa olla vain ulkoilmassa oleskelusta, vaan vankiloiden päiväjärjestysten olennaisena osana tulee olla vankien mahdollisuus fyysistä kuntoa edistävään liikuntaan. Esimerkiksi Euroopan Neuvoston vankilasääntöjen (rec(2006)2) säännös 27 todetaan seuraavaa.

27.1 Jokaiselle vangille on tarjottava mahdollisuus harrastaa vähintään tunnin ajan liikuntaa joka päivä ulkoilmassa, jos sää sallii.

27.2 Kun sää on huono, vankien liikuntamahdollisuus on järjestettävä muulla tavoin.

27.3 Asianmukaisesti järjestettyjen fyysistä kuntoa edistävien sekä riittävästi liikuntaa ja virkistytymismahdollisuuksia tarjoavien toimintojen on oltava keskeinen osa vankiloiden päiväjärjestystä.

27.4 Vankilaviranomaisten on avustettava kyseisissä toiminnoissa järjestämällä taroituksenmukaiset laitteet ja välineet.

27.5 Vankilaviranomaisten on järjestettävä erikoistoimintoja niitä tarvitseville vangeille.

27.6 Virkistytymismahdollisuuksia, joihin kuuluvat urheilu, pelit, kulttuuritoiminta, harrasteet ja muut vapaa-ajan toiminnot, on tarjottava ja vankien on mahdollisuuksien mukaan saatava järjestää niitä itse.

27.7 Vankien on voitava viettää aikaa toistensa kanssa harrastaessaan liikuntaa ja osallistuessaan virkistystoimintoihin.

Myös Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntöihin (1955, vähimmäissääntö 21 ja 78) sisältävät ajatuksen riittävän liikunnan järjestämisestä.

Euroopan Neuvoston kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) edellyttää, että kaikille vangeille poikkeuksetta tarjotaan mahdollisuus ulkoiluun tiloissa, jotka ovat *kohtuullisen tilavat (kursivointi tässä)*.

Olen 31.12.2008 antamassani päätöksessä (2076/2/06) arvioinut vankiloiden ulkoilualueita, myös Vantaan vankilan 50 m² suuruista ulkoilutilaa. Viittaan tuossa päätöksessäni esittämäni arvosteluun ja totean, että osaston 41 käytössä ulkoilutilana ollut betoninen parveke ei nähdäkseni tarjoa riittävää mahdollisuutta liikunnan harjoittamiseen, vaan lähinnä kyse on oleskelusta ulkoilmassa.

3.4

Kirjaston käyttö

Saadun selvityksen mukaan osastolla oli kirjakokoelma, minkä lisäksi kirjoja voi tilata kirjastosta.

Olen aiemmin ottanut kirjaston käyttämiseen kantaa eräässä toisessa vankilassa olleen tilapäisen tutkintavankiosaston osalta seuraavasti.

TVL 7 luvun 3 §:n mukaan tutkintavangille on varattava riittävän usein pääsy vankilan kirjastoon tai mahdollisuus käyttää yleisiä kirjastopalveluja. Omasta pyynnöstään erillään pidettävien, yksinäisyysrangaistusta suorittavien, turvaamistoimenpiteiden kohteena olevien ja järjestysrikkomuksen selvittämisen johdosta erillään pidettävien tutkintavankien kirjastopalveluista on huolehdittava muulla tavoin. Selvityksen mukaan tutkintavangit eivät pääse käymään kirjastossa itse, vaan lainaaminen tapahtuu siten, että vanki valitsee kirjaluettelosta lainattavat kirjat. Olen jo aiemmassa päätöksessäni 21.10.2008 (dnro 4018/4/07) ottanut kantaa samaan asiaan Riihimäen vankila osalta. Päätöksessäni en pitänyt asiointilomakkeen yksinomaista käyttöä riittävä-

nä osastoilla, jotka eivät sisälly laissa erityisjärjestelyn piiriin luettaviin ryhmiin ja kehotin vankilaa selvittämään mahdollisuudet järjestää kirjaston käyttö siten, että se paremmin vastaa laissa edellytettyä. (dnro 3781/4/07, 20.3.2009)

Osaston 41 kaltaisissa olosuhteissa, vapaa-ajanviettomahdollisuuksien ollessa muutoinkin hyvin rajoittuneita, kirjastopalvelujen merkitys korostuu erityisesti. Osaston 41 vangeilla ei ole ollut mahdollisuutta käydä kirjastossa eikä tälle nähdäkseni ollut osoitettavissa laissa mainittuja perusteita. Vankien kohtelu ei tältä osin ole ollut lain mukaista.

3.5

Päiväjärjestys

Tarkastushetkellä osastolle 41 vahvistettu päiväjärjestys oli sisällöltään sama kuin se oli ollut aiemmin, jolloin osastolle oli sijoitettu lähinnä rikollisjärjestöihin kuuluvia vankeja. Saadun selvityksen mukaan osastolle oli sittemmin vahvistettu uusi, 26.4.2010 päivätty päiväjärjestys.

Tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n mukaan tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan vastaavasti, mitä vankeuden täytäntöönpanon osalta säädetään vankeuslain 5 luvun 1 §:ssä osastoista ja 8 §:ssä osaston päiväjärjestyksestä. Niiden mukaan vankilassa voi olla valvonnan asteeltaan ja toiminnoiltaan erilaisia osastoja ja vankilan osastoilla tulee olla päiväjärjestys. Vankeuslain 5 luvun 9 §:n mukaan vankilan johtaja vahvistaa päiväjärjestyksen.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lausunnossaan arvioinut uutta päiväjärjestystä ja siihen sisällytettyjä muutoksia aiempaan verrattuna.

Keskushallintoyksikkö on pitänyt tärkeänä, että Vantaan vankilan suljettujen osastojen vankien toimintamahdollisuuksien lisäämistä selvitetään edelleen. Keskushallintoyksikkö on kehottanut resurssien käytön kohdentamisesta vastaavaa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskusta ja Vantaan vankilaa yhdessä selvittämään henkilökunnan ja tilojen käyttöä Vantaan vankilan suljettujen osastojen vankien toimintamahdollisuuksien parantamiseksi.

Voin yhtä keskushallintoyksikön näkemykseen. Viittaan edellä selostettuihin säännöksiin. En pidä tarkoituksenmukaisena tässä päätöksessäni arvioida selvityksen antamishetken mukaisen tilanteen lainmukaisuutta enempää eikä käytettävissäni oleva selvityskään anna tähän riittävästi tietoa. Tarkastuksen jälkeen, 26.4.2010 vahvistetun päiväjärjestyksen asianmukaisuuden arvioiminen vaatisi tarkempia tietoja muun muassa siitä, millaisia rajoituksia tuomioistuimien osastolle tuolloin sijoitetuille vangeille määrännyt. Tarkastushetken tilanteen osalta totean vielä, ettei osastolla tuolloin olevien vankien osalta käytettävissäni olevan selvityksen mukaan ollut perusteita – ainakaan osaston sisällä, osastolla olevien vankien keskinäisten suhteiden vuoksi – sijoittaa heitä osastolle, jossa noudatetaan ns. suljetun osaston päiväjärjestystä.

Totean Vantaan vankilan tilanteesta vielä yleisesti seuraavan.

3.6

Voimavarat

Nyt kyseessä olevan kaltaisten ongelmien syy on usein se, että vankilan henkilöstöresurssit tai toimitilat eivät mahdollista asianmukaisten olosuhteiden ja kohtelun järjestämistä vangeille. Tietojeni mukaan Vantaan vankilassa on jo vuosia ollut huomattavasti enemmän vankeja kuin mihin

vankilan tilat on mitoitettu. Erään toisen oman aloitteen yhteydessä on todettu Vantaan vankilan tilanteesta seuraavaa.

Vankilasta saatujen tietojen mukaan vankilassa on "pysyvä" ylliasutus, mikä vaikeuttaa ja osin tekee mahdottomaksi tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamisen. Tarkastuspäivänä vankilaan oli sijoitettuna 271 tutkintavankia, vaikka vankilan paikkaluku on 166. Tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan enimmillään vankilassa on ollut säilytettävänä 293 vankia.

Edellä olevan johdosta vankeja joudutaan asuttamaan sellaisissa tiloissa, jotka eivät ole suunniteltu asumistarkoitukseen. Esimerkiksi vankilan vastaanotto-osastolla kahdessa ns. tulosumpussa – jotka on tarkoitettu siihen, että vanki odottaa huoneessa enimmillään tunnin niiden toimenpiteiden suorittamista, jota vankilaan tulo aiheuttaa – joutuu tällä hetkellä aika-ajoin yöpymään useita vankeja lattialle sijoituilla patjoilla. Lisäksi vastaanotto-osastolla on lähteille vangeille ns. sumppu. Huone on ikkunaton eikä huoneessa ole kutsunappia ja huoneen ovi on tavallinen toimistohuoneen ovi eli ns. pahviövi. Ylliasutuksen vuoksi myös tätä huonetta joudutaan käyttämään vankien yöpymiseen. Selleihin joudutaan sijoittamaan paikkalukua enemmän vankeja.

Tilanpuutteen vuoksi myös "rundissa" joudutaan säilyttämään vankeja ilman lain edellyttämää perustetta. Tätä ei tosin toteuteta ilman vangin suostumusta. Vaihtoehtoisesti joutuu nukkumaan käytävällä. Ylliasutuksen vuoksi vankilassa on vuosikausien ajan jouduttu tekemään vuosittain tuhansia ylityötunteja ja henkilöstö toimii "ääri-rajilla". Henkilöstöä myös turhauttaa tieto siitä, että olosuhteiden vuoksi vankeja ei pystytä kohtelemaan lain edellyttämin tavoin.

- - -

Vankilasta saatujen tietojen perusteella tilanne vankilassa on niin tutkintavankien kuin henkilökunnankin kannalta kestämaton. Tutkintavankien määrä on kasvanut eikä säilyttäminen onnistu niin, että tutkintavankeuden tarkoitus toteutuisi eikä toisaalta vankilassa pystytä toteuttamaan säilytettävien oikeuksia täysimääräisesti. Tilanne on myös vankilan henkilökunnan kannalta ongelmallinen. Jatkuvat ylityöt rasittavat henkilökuntaa. (Dnro 3867/2/09, apulaisoikeusasiamies Pajuojaan päätös 11.10.2011)

Vantaan vankilassa on edelleen vankilan paikkalukua enemmän vankeja. Vankilukutilaston 1.4.2012 mukaan vankilassa paikalla on tuona päivänä ollut 212 vankia, joista vankilan kirjoissa on ollut 204 vankia, kun paikkaluku on 166.

Asian on kiinnittänyt huomiota myös CPT, joka selonteossaan kannusti Suomen viranomaisia jatkamaan ponnistelujaan siitä huolehtimiseksi, että Vantaan vankila toimii virallisen kapasiteettinsa mukaisesti. (CPT/Inf (2009) 5, Selonteko Suomen hallitukselle kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimivan eurooppalaisen komitean (CPT) käynnistä suomessa 20.–30. huhtikuuta 2008, kohta 84).

Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että voimavaroihin ja työmäärään liittyvillä syillä ei hyväksyttävästi voida perustella toimintaa, joka ei vastaa perustuslain 22 §:n vaatimusta siitä, että julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen. Resurssiongelmat voidaan kuitenkin ottaa huomioon menettelyn moitittavuuden arvioinnissa.

Voimavarakysymyksissä on viime kädessä kyse poliittisista päätöksistä. Niiden valvominen ei suoranaisesti kuulu oikeusasiamiehen tehtäviin laillisuusvalvojana. Kuitenkin silloin, kun voimavarojen puute vaikuttaa toiminnan lainmukaisuuteen, on laillisuusvalvojan tehtävä puuttua asiaan. Lainsäädännön edellyttämien toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää resursseja, jotka turvaavat tosiasiallisesti sen, että lakia pystytään noudattamaan.

Viranomaisen voi omia toimintatapojaan ja työmenetelmiään kehittämällä ainakin tiettyyn määrään saakka pyrkiä vaikuttamaan siihen, että se kykenee hoitamaan tehtävänsä lainmukaisesti. Aina tämäkään ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan lisäresursseja. Tästä näkökulmasta viranomaisen menettelyä voidaan pitää moitittavana silloin, jos se ei omatoimisesti ryhdy asianmukaisiin toimenpiteisiin esimerkiksi toimintatapojensa tai resurssiensa saattamiseksi muuttuneita olosuhteita vastaavalle tasolle.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue onkin pyrkinyt helpottamaan Etelä-Suomen tutkintavankiloiden, erityisesti Vantaan vankilan, jo pitkään jatkunutta yliasutusta sopimalla äskettäin tutkintavankien sijoittamisesta myös Riihimäen vankilaan. Olen kuitenkin Riihimäen vankilaa koskevassa päätöksessäni joutunut toteamaan, että sinnekin sijoitettujen tutkintavankien kohtelussa ja olosuhteissa on ongelmia, jotka ilmeisesti johtuvat voimavarasyistä (dnro 377/4/12).

Vankeinhoidon resurssien vähäisyys on siis tiedossani. Kyseessä on jo vuosia jatkunut ongelma. Olen myös eri yhteyksissä saattanut oman näkemykseni voimavarojen vähäisyydestä ja siitä aiheutuvista ongelmista vankeinhoidosta vastaavan oikeusministeriön tietoon. Samoin apulaisoikeusasiamies Pajuoja on lähettänyt edellä mainitun päätöksensä oikeusministeriölle tiedoksi. Rikosseuraamuslaitoksen voimavaroihin kytkeytyviä ongelmia on käsitelty myös oikeusasiamiehen eduskunnalle vuodelta 2006 antamaan kertomukseen sisältyvässä puheenvuorossani.

En ryhdy nyt erikseen selvittämään tilannetta Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella, koska olen viime vuonna ottanut omana aloitteena tutkittavaksi vankien sellin ulkopuolella viettämän ajan pituuden (1901/2/11) kaikissa suljetuissa vankiloissa. Oman aloitteeni tarkoitus on selvittää, missä määrin ja millaisin perustein vangit ja tutkintavangit voivat viettää vankiloissa sellinsä ulkopuolella vähemmän kuin kahdeksan tuntia vuorokaudessa. Olen lausuntopyynnössäni pyytänyt Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä selvittämään kunkin vankilan osalta ne osastot, joiden vangit tai tutkintavangit viettävät sellin ulkopuolella vähemmän kuin kahdeksan tuntia päivässä, tai jos kyse on osastoa pienemmistä vankiryhmistä tai yksittäisistä vangeista, myös nämä. Samalla pyysin selvittämään, kuinka suuresta osasta kyseisen vankilan vankeja on kyse ja mitkä ovat perusteet näin suljetuille olosuhteille. Lisäksi pyysin keskushallintoyksikköä arvioimaan vankiloista saadun selvityksen pohjalta tilannetta sekä mahdollisia tulevia toimenpiteitä asiassa.

Pidän kuitenkin tarpeellisena, että Vantaan vankilan yliasutusongelman osalta ryhdytään toimenpiteisiin, vaikka edellä mainittu oma aloite on vireillä. Yliasutus vaikutta olevan jatkuvaa ja ilmeisesti ainakin osittain sen seurauksena vankien kohtelu ei kaikilta osin ole lainmukaista, kuten olen kohdissa 3.2–3.5 todennut. Ongelmaa ei nähdäkseni ole saatu ratkaistua, vaikka Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen johto on pyrkinyt ratkaisemaan sitä ainakin tekemällä Riihimäen vankilan kanssa edellä mainitun sopimuksen.

Saatan edellä kohdissa 3.2–3.6 esittämäni käsitykset tutkintavankien kohtelusta Vantaan vankilan, Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ja oikeusministeriön tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lisäksi pyydän oikeusministeriötä ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä viimeistään 1.10.2012 ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin ne ovat ryhtyneet Vantaan vankilan jatkuvan ylläpidon ja siitä ilmeisesti aiheutuvan ainakin osittain lainvastaisen vankien kohtelun poistamiseksi.